

№ 4 (309)
Студзень 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Фестываль: «Берагіня»
жыве! –** стар. 2
- **Повязь: Пятро Глебка
на Пухавіччыне –** стар. 3
- **Наша гісторыя: «цэрквы
и царству потребный» –** стар. 4

Калядаванне па Цюменскім краі

Лёс раскідаў нашых суайчыннікаў па розных кутках свету. Многія ў розныя часы апынуліся ў расійскай Сібіры ды й асталсяваліся там. Нядаўна беларусы Цюмені зладзілі калядаванне. Пра гэта распаўва метадыст аддзела беларускай культуры Цюменскага Дома нацыянальных культураў «Будаўнік» Уладзіслаў Татарынцаў.

6 студзеня Палац нацыянальных культураў «Будаўнік» з самай раніцы быў напоўнены музыкой і песнямі. Гэта народны ансамбль беларускай песні «Лянок» (кіраўнік Клаўдзія Зуева) рыхтаваўся ў складзе дэлегацыі Цюменскай абласной грамадскай арганізацыі «Нацыянальна-культурнае таварыства «Беларусь»» выправіцца на святкаванне Нараджэння Хрыстова ў Вікулаўскі раён. Там на невялікай адлегласці адна ад адной размешчаныя вёскі Ермакі, Ялоўка, Асінаўка, заснаваныя ў другой палове XIX стагоддзя беларускімі перасяленцамі – «самаходамі». Прайшло больш за сто гадоў, а жыхары, адарваныя ад гістарычнай радзімы, здолелі зберагчы сваю культуру, традыцыі, абрады, песні, строі, мову. І, вядома ж, святы.

Дарога была доўгаю – больш за 6 гадзінаў. Першы прыпынак – гасціннае сяло Вікулава, дзе адбыўся вялікі святочны канцэрт. На сцэне Дома культуры выступілі народны фальклорна-этнографічны ансамбль «Вячоркі» і ансамбль «Маладыя галасы» (кіраўнікі Валянціна і Дзмітрый Міхеенкі). Калектывы вядомыя не толькі ў Цюменскай вобласці, але і за межамі Расіі. Потым на сцэне бліскавы выступілі народны ансамбль беларускай песні «Лянок», дуэты «Каханне», «Красуня», «Сустрэча» і трыо «Рэчанька».

Наступнай раніцаю завіталі ў вёску Асінаўка, маленькую вёсачку з 40 двароў, дзе захоўваецца старажытная ікона Нараджэння Хрыстовага. Ікона год знаходзіцца ў адным з дамоў, а на свята Хрыстовых Народзінаў пераносіцца ў суседні дом да наступнага свята. Уздзельнікі пакінулі аўтобус і пераселі ў сані, упрыгожаныя бразготкамі і стужкамі. З'ехаліся сюды людзі з навакольных вёсак і гарадоў. Дарога была застаўленая машынамі з Цюмені, Табольска, Сургута, Омска ды іншых гарадоў.

Дарогу, па якой неслі ікону, выслалі духмянаю саломаю. Ледзь ікона паказалася ў веснічках дома, з якога пераносілі, людзі апусціліся перад ёй на калені. І вось над гэтай «жывой сцежкай» яна павольна паплыла.

У Доме культуры вёскі Ермакі гасцей хлебам-соллю сустрэла кіраўнік адміністрацыі Ермакоўскага сельскага пасялення Н.І. Аленіч. У святочнай праграме, апроч названых калектываў і ермакоўскай «Расіяначкі» (кіраўнік Надзея Вычужаніна), бралі ўдзел калектывы Цюмені і Вікулава.

Варта адзначыць, што свята адбылося дзякуючы цеснаму супрацоўніцтву і падтрымцы камітэта па справах нацыянальнасцяў Цюменскай вобласці, аддзела беларускай культуры Дома нацыянальных культураў «Будаўнік», адміністрацыі Вікулаўскага раёна.

Дзеля такіх светлых святаў, якія аб'ядноўваюць людзей і робяць іх бліжэй духоўна, хочацца «калясіць» па раёнах.

Паводле матэрыялаў інтэрнэту

Фота Міколы ПІВАВАРА

На тым тыдні...

17 студзеня ў Брэсцкім абласным грамадска-культурным цэнтры прайшоў **этнографічны канцэрт «Калядкі»**, на якім выступілі фальклорныя калектывы з Камянецкага і Драгічынскага раёнаў. Дэманстраваліся самабытныя народныя абрады, што захаваліся ў рэгіёне, у прыватнасці, як накрываюць нішчымы стол на прырададні Хрыстовых Народзінаў, абрад калядавання, тэатралізаванае прадстаўленне «Гатуха». На выстаўцы можна было пазнаёміцца з працамі народных майстроў Камянецкага раёна: вышытыя крыжыкам і гладдзю ручнікі, абрусы, сурвэткі ды іншыя вырабы.

Наступны этнаграфічны канцэрт плануецца паказаць гэтак жа вясною.

19 студзеня

каля палаца Румянцавых і Паскевічаў у Гомелі адкрылася **выстаўка ледзяных скульптураў**. Іх аўтар – вядомы ў горадзе майстар Руслан Ярохаў. Дэманстраваліся скульптуры ў выглядзе антычных выяваў, жывёлаў і птушак, персанажаў марской тэматыкі. У наведнікаў была таксама магчымасць паназіраць за працэсам стварэння лядовых скульптураў.

19 студзеня ў галерэі «Ракурс» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося ўрачыстае **адкрыццё IV Міжнароднага фестывалю пейзажа**, прысвечанага народнаму мастацтву Беларусі Віталю Цвірку. У экспазіцыі свае працы прадставілі акварэлісты, жывапісцы, фотамастакі і графікі Я. Батальёнак, У. Ісачэнка, В. Паўлавец, У. Кожух, А. Забаўчык, С. Каткова і іншыя. Выстаўка ладзіцца да 11 лютага ў галерэях «Ракурс» і «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

19 студзеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася **выстаўка, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Сяргея Каткова, «Пейзаж, які ўсміхаецца»**. У юбілейную экспазіцыю ўвайшлі працы мастака і твора мастацкай керамікі яго дачкі Святаваны Катковай.

20 студзеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрытая **кніжная выстаўка «Зазірнуў у душу стагоддзяў»**, прысвечаная 70-годдзю пісьменніка, перакладчыка Леаніда Дай-

нэкі, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя І. Мележа Саюза пісьменнікаў Беларусі, Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага.

Шлях у літаратуру Л. Дайнека пачынаў як паэт, але найбольшую вядомасць яму прынеслі празаічныя творы, у прыватнасці – гістарычныя раманы «Меч князя Вячкі», «След ваўкалака» і «Жалезныя жалуды». На выстаўцы экспануюцца кнігі Л. Дайнекі і творы, што не друкаваліся асобна, а выйшлі ў часопісах («Герцоўнікі», раман «Назва сына Канстанціна» і асобныя вершы), прадстаўлены пераклады з рускай, украінскай, літоўскай і татарскай моваў. Раздзел «Наватар у жыцці і ў літаратуры» знаёміць з публікацыямі ў энцыклапедычных выданнях і кнігах, якія раскрываюць жыццё і творчасць пісьменніка.

20 студзеня ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адкрылася мастацкая **выстаўка Юрыя Каралевіча «Знакі лета»**. Выстаўка ўяўляе сабой серыю пейзажаў, створаных мастаком на працягу апошніх гадоў.

21 студзеня ў Беларускай філармоніі ў **канцэрце «Зорка-Прадвесніца»** гучалі старажытныя і сучасныя беларускія і польскія канты і кантычкі. Канты, што прыйшлі да нас з візантыйскай культуры, першапачаткова ствараліся паводле рэлігійных тэкстаў. З цягам часу на нашай зямлі іх перапялялі на свой манер, прапусціўшы праз уласныя завязьнікі – дадалі сваю мелодыку, перараблялі на свой слых, прапуськалі тэксты кантаў праз сябе, свой лад жыцця ды перайначвалі.

Акрамя кантаў гучала музыка свята Богажа Нараджэння часоў ВКЛ і Рэчы Паспалітай, якую можна было пачуць у нясвіжскіх палацах пры Мацеі Радзівілу ў XV ст., спевы на тэму Нараджэння Хрыстова і Калядаў, якія склаліся ў XXI стагоддзі сучаснымі кампазітарамі. Гучалі творы Яна Голанда, Вацлава з Шамотул, Міхала Клеафаса Агінскага, Яўгена Паплаўскага і Ларысы Сімаковіч.

Паводле ініцыятывы Міністэрства культуры Беларусі ўпершыню праводзіцца спецыяльная рэспубліканская акцыя па штогадовым вызначэнні культурных сталіцаў. **21 студзеня** самы старажытны горад Беларусі, сталіца першай дзяржавы на нашых землях – **Полацк – афіцыйна атрымаў статус «Культурная сталіца краіны»**. З гэтай нагоды распрацаваны адмысловы шэраг мерапрыемстваў, якія пройдуць цягам года ў Полацку. Адным з іх павінна стаць сустрэча чытачоў з рэдкалегіяй і творчым актывам «Краязнаўчай газеты».

Яўрэйскі каляндар

Яўрэйскі 5770 год пачаўся **19 верасня 2009 года** (1 цішрэй)

30 студзеня – Ту бі-Шват (Новы год дрэваў)

28 лютага – Пурым (свята ў гонар выратавання яўрэйскага народа ад татальнага знішчэння ў Персіі)

30 сакавіка – 6 красавіка – Песах (свята ў памяць аб сыходзе яўрэяў з Егіпта)

2 мая – Лаг ба-омер (свята ў гонар заканчэння смяротных эпідэміяў у Ізраілі)

19–20 мая – Шавуот (свята ў гонар даравання яўрэям Торы на гары Сінай)

9–10 верасня – Рош а-Шана (яўрэйскі Новы год)

18 верасня – Йом Кіпур (Судны дзень)

23–29 верасня – Сукот (адно з восеньскіх святаў, якое падкрэслівае прызнанне яўрэямі волі Усывышняга)

1 кастрычніка – Сімхат Торá (свята ў гонар штогадовага завяршэння чытання скруткаў Торы ў сінагогах)

2009 снежня – Ханука (свята ў гонар перамогі яўрэяў у бойцы з рымлянамі і цуду гарэння Храмавай свечы)

Усе яўрэйскія святы пачынаюцца напярэдадні ўвечары

Мусульманскі каляндар (1431–1432 год па Хіджы)

25–26 лютага (11–12 рабі аль-аваля) – дзень нараджэння Прарока Мухамада – Маўлід ан-Набі

17–18 чэрвеня (5–6 раджаба) – дзень шлюбу бацькоў Прарока Мухамада – ноч Рагаіб

8–9 ліпеня (26–27 раджаба) – узнясенне Прарока Мухамада – ноч Мірадж

26/27 ліпеня (14/15 шаабана) – ноч ачышчэння ад грахоў – Лейлят аль-Бараа

11 жніўня – (1 рамадана) – пачатак мусульманскага посту – Ураза

5/6 верасня (26/27 рамадана) – ноч Прадвызначэння – Лейлят аль-Кадр

9–11 верасня (1–3 шавалья) – Свята разгавення – Ураза Байрам – заканчэнне мусульманскага посту (святкаванне 3 дні)

15 лістапада (9 зуль-хиджа) – Дзень стаўлення на гары Арафат – Дзень Арафата

16–18 лістапада (10–12 зуль-хиджа) – Свята ахвярапрынашэння – Курбан-Байрам – заканчэнне вялікага паломніцтва ў Меку (святкаванне 4 дні)

7 снежня (1 мухарама) – пачатак новага 1432 года па мусульманскім календары

16 снежня (10 мухарама) – дзень Ашūra – памінанне прарокаў і пасланнікаў Алага

Жыве фестываль «Берагіня»

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь П.П. Латушка падпісаў загад аб правядзенні 24–27 чэрвеня 2010 года ў г.п. Акцябрскі Гомельскай вобласці заключных мерапрыемстваў VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня».

ГА «Беларускі фонд культуры» і яго актыў хваляваліся, бо і да нас (недзе год таму) дайшлі чуткі, што фестывалю на канавана «памерці». Нам гэта было непрыемна чуць, таму што Беларускі фонд культуры на працягу ўсяго часу існавання гэтага ўнікальнага маладзёжнага

фестывалю падтрымліваў яго сваімі сціплымі магчымасцямі.

Таму шчыра дзякуем кіраўніцтву Міністэрства культуры, упраўленню культуры аблвыканкамаў, Мінгарвыканкама, Лепельскаму, Горацкаму і, асобна, Акцябрскаму райвыканкамам, Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту культуры і мастацтваў за падтрымку «Берагіні». Спадзяемся, што такім жа загадам у падтрымку «Берагіні» парадуюць і ўсіх, хто шануе і ахоўвае народную творчасць у навуковых установах, і Міністэрства адукацыі.

Загадам міністра культуры

вызначана да 1 мая 2010 года правесці раённыя, гарадскія, абласныя мерапрыемствы фестывалю, арганізаваць і правесці ў г. Лепелі рэспубліканскі турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны. У г. Горкі Магілёўскай вобласці ў рамках фестывалю будзе праведзены конкурс танцавальных параў-выканаўцаў народных побытавых танцаў.

Застаецца дадаць, што фестываль «Берагіня» будзе праведзены пад кіраўніцтвам арганізацыйнага камітэта, склад якога мы прыводзім ніжэй.

Наш кар.

Склад Арганізацыйнага камітэта VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»

Стружэцкі Тадэвуш Іванавіч, намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь, сустаршыня

Кірычэнка Пётр Аляксеевіч, намеснік старшыні Гомельскага аблвыканкама, сустаршыня

Максіменка Аляксандр Уладзіміравіч, старшыня Акцябрскага райвыканкама, намеснік сустаршыні

Святлоў Барыс Уладзіміравіч, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, намеснік сустаршыні

Аўдзева Наталля Пятроўна, начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Беразоўская Святлана Анатольеўна, начальнік аддзела культуры Акцябрскага райвыканкама, дырэктар заключных мерапрыемстваў фестывалю

Вайцяхоўская Раіса Іосіфаўна, дырэктар Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці

Галабурда Іван Іванавіч, галоўны спецыяліст упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Галуза Ірына Паўлаўна, дырэктар-распадчык Мінсканцэрта

Гілеп Уладзімір Аляксандравіч, старшыня грамадзянскага аб'яднання Беларускага фонду культуры

Дземянчук Ірына Дзмітрыеўна, дырэктар Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці

Каржук Святлана Валянцінаўна, дырэктар Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра

Карнеева Наталля Васільеўна, намеснік старшыні Горацкага райвыканкама

Козенка Мікалай Аляксеевіч, метадыст аддзела інавацыйных тэхналогій у сацыякультурнай дзейнасці Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, мастацкі кіраўнік фестывалю

Лабацкі Іван Фёдаравіч, дырэктар Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці

Нікіцін Мікалай Мікалаевіч, намеснік старшыні Лепельскага райвыканкама

Пашынскі Мікалай Пятровіч, начальнік упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкама

Сінкавец Анатоль Анатольевіч, начальнік упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкама

Хмялькоў Алег Фёдаравіч, дырэктар Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы

Чумакоў Дзмітрый Аляксеевіч, начальнік упраўлення культуры Гомельскага аблвыканкама

Шамшэня Мікалай Іванавіч, дырэктар Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці

Якжык Віктар Віктаравіч, начальнік упраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Ініцыятыва

Каб ушанаваць подзвіг

Аляксей Яўстаф'евіч Вялічка – былы адказны сакратар даваеннай Касцюковіцкай раённай газеты «*Сталінскі прызыў*», *ураджэнец г. Касцюковічы*.

12 ліпеня 1941 г. у 19-гадовым узросце ён добраахвотнікам пайшоў на фронт. А 25 чэрвеня 1942 г., праявіўшы мужнасць і гераізм (так сведчаць радкі пахаванкі), ён загінуў каля в. Андрэеўка Харкаўскай вобласці (Украіна) і пахаваны за 1 км на ўсход ад яе.

У той трагічны дзень ён здзейсніў подзвіг, які дагэтуль не адзначаны. У час жорсткага бою скончыліся патроны, і каб не трапіць жывым у палон, чырвонаармеец-связіст Аляксей Вялічка апошняй гранатай падарваў сябе і ворагаў.

Вось як пра гэты баявы эпізод Вялікай Айчыннай вайны піша ў сваім пісьме з фронту яго баявы сябар Аляксандр Мікалаевіч Цурыкаў з радыёўзвода 121-га кавалерыйскага палка: «Алёша загінуў у адным з баёў яшчэ 25 чэрвеня. Наш полк трымаў абарону, Алёша даваў сувязь аднаму з эскадронаў. У

гэты дзень перастала біцца сэрца гэтага маладога чалавека. З Алёшам я жыў увесь час, як з родным братам, пачынаючы з Касцюковічаў і заканчваючы паездкай на фронт. Мы з ім былі таксама ў адным узводзе. Пілі, елі з аднае міскі. Шкада было, што на полі бою засталася цела Алёшы...».

Я неаднаразова звяртаўся ў розныя арганізацыі і ўстановы, каб яны выступілі з хадайніцтвам пра ўзнагароджанне да 65-годдзя вызвалення Беларусі, 65-годдзя Вялікай Перамогі памятным медалём, хоць Аляксей Яўстаф'евіч Вялічка заслугоўвае звання «Герой Беларусі», або «Герой Расіі», ці «Герой Украіны».

Лічу, што такое ўшанаванне памяці мужа воіна – беларуса і нашага агульнага калягі – журналіста – стала б добрым прыкладам у ваенна-патрыятычным выхаванні маладога пакалення. І яшчэ б адзін геройскі ўчынак радавога салдата мінулае вайны не быў бы забыты.

Іван ЛАПО, г. Клімавічы

3 бібліятэкі «КГ»

«Я хацеў бы спаткацца з Вамі...»

Новая кніга аб жыцці і творчасці Максіма Багдановіча выйшла з-пад даху літаратурнага музея паэта ў Мінску (укладальніца – дырэктар Таццяна Шэляговіч).

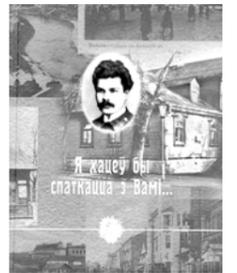
У кнізе пад адной вокладкай аб'яднаныя літаратурна-публіцыстычныя артыкулы пра мясціны, звязаныя з жыццём і творчасцю Максіма Багдановіча, і выбраныя вершы паэта. Змест выдання вызначаецца трыма часткамі: «Мясціны натхнення», «Асяроддзе Максіма Багдановіча», «Паэзія Максіма Багдановіча». Артыкулы першых дзвюх частак падрыхтаваныя як супрацоўнікамі Літаратурнага музея М. Багдановіча, так і вядомымі даследчыкамі беларускай лі-

таратуры. Кніга багата ілюстраваная фотаздымкамі сям'і Багдановічаў, мемарыяльных месцаў жыцця і творчасці паэта.

У кнізе 182 старонкі, тыраж 2000 асобнікаў.

Калектыў Літаратурнага музея М. Багдановіча выказвае падзяку Міністэрству інфармацыі Рэспублікі Беларусь за фінансавую падтрымку выдання.

Уласная інфармацыя

Пятро Фёдаравіч Глебка нарадзіўся на Уздзеншчыне, у вёсцы Вялікая Уса. У 1930 годзе скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Працаваў сакратаром рэдакцыі часопіса «Узвышша». Затым – у газеце «Калгаснік Беларусі», у часопісе «Полымя». Пасля Вялікай Айчыннай вайны – у Акадэміі навук Беларусі. У 1956–1957 гадах – дырэктар Інстытута мовазнаўства. А з 1957-га і да самай смерці ў 1969 годзе – дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Быў абраны акадэмікам Акадэміі навук Беларусі. Аўтар многіх кніг паэзіі. Да часу падбярэжскага летавання ўжо напісаў паэмы «Трывожны сігнал», «Арлянка», «Мужнасць», «У тых дні». У 1924–1937 гады пабачылі свет яго кнігі вершаў «Урачыстыя дні», «Хада падзей», «Чатыры вятры»... Крытыка па-рознаму адгукалася на зробленае. Заўважала і рытарычнасць, дэкларацыйнасць. І таму 1938–1940 гады былі своеасаблівай праверкай для паэта, а якія дарогі ён выбера далей. Таму, відавочна, і працаваў у падбярэжскія леты Пятро Глебка асабліва адказна. Адпачынак быў толькі пэўнай падмогай у творчых вышуках, творчым сталенні...

Непадалёк ад вёскі Пухавічы (калі ехаць у бок Лапічаў, Асіповічаў, Бабруйска) месціцца вёска Падбярэжжа. Хаты – абалпашаныя. Ніяк гэтае паселішча не абмінеш, калі выбіраешся і ў Хідру, Французскую Грэблю, Зафранцузскую Грэблю, Падкоссе ды іншыя далёкія вёскі цяпер ужо Пухавіцкага сельсавета.

У гісторыка-дакументальнай хроніцы Пухавіцкага раёна «Памяць» падаецца на-

ступная біяграфія вёсачкі Падбярэжжа: «...вёска ў Пухавіцкім сельсавеце. За 10 км на поўнач ад раённага цэнтра, за 10 км ад чыгуначнай станцыі Пухавічы, каля шашы Мінск–Бабруйск... Паводле перапісу 1917 г. Падбярэжжа ўяўляла сабой маёнтак Пухавіцкай воласці Ігуменскага павета Мінскай губерні, у якім была 1 гаспадарка, 19 жыхароў. Паблізу Падбярэжжа, на хутары селяніна Асіеўскага

роднымі мясцінамі. Паколькі ў мяне было вольнае ўсё лета (я працаваў тады настаўнікам), запрасілі ў кампанію і мяне. Я з радасцю згадзіўся. Мы аснаваліся ў хаце лесніка. Яна стаяла ля самай ракі. Загаралі, купаліся, хадзілі ў грыбы, а галоўнае – рыбачылі: рыбаком Пятро Фёдаравіч быў зайдлым...»

Некалькі словаў пра аўтара гэтай згадкі. Яфрэм Сянько – пар-

ны канкурэнт, з-за якога Пятро Фёдаравіч аднойчы застаўся не толькі без улову, але і без снасцей. Неяк ранічкай, закінуўшы вуды, Пятро Фёдаравіч прыкмеціў, што непадалёк, на кладцы, з якой жанкі звычайна бяруць ваду і палашчуць бялізну, сядзіць вялізны руды кот. Лапа паднята над вухам, вочы прыплюшчаны ад сонца, увесь ён – маўклівае чаканне. Сядзіць так хвіліну, другую. І раптам рэзкі ўзмах лапы, ус-

тая «навука» каштавала Пятро Фёдаравічу сінякоў на нагах – спежкі ж лясныя, у каранях. Але не ў глебкаўскім характары было адступіцца – веласіпед быў утаймаваны. Аднойчы раніцою у нядзелю жанчыны выправілі нас у Пухавічы на базар купіць як і іншых прадуктаў. Вось і базар. Як мы купілі поўны кошык – некалькі дзесяткаў. Канечне, заадно выпілі нашча па добрым куфлі піва. А тут яшчэ гарачыня... Нам стала зусім весела ехаць, і мы, памятаючы наказ даставіць прадукты як мага хутчэй, націснулі на ўсе педаль. На адным з паваротаў (а лясная сцежка вузкая) Пятро Фёдаравіч, не будучы спрактыкаваным ездаком, зачэпіўся педалью за сук і паляцеў пад куст. Паколькі яшчэ на базары ён сказаў мне, што дастаўку найбольш адказнага грузу бярэ на сябе, то разам з ім пад куст паляцеў і кошык з яйкамі... Атрымалася «яечня». Мы абмятажана паглядзелі адзін аднаму ў вочы, зарагаталі і сталі ліквідоўваць вынікі аварыі – з кошыка выбіраць жаўткі і спажываць іх. Не прападаць жа дабру... Колькі пасля мы выцерпелі жартаў, кпінаў з-за гэтай «яечні»!

Але гэтыя тры леты былі для Пятра Фёдаравіча не толькі парой адпачынку. У Падбярэжжы ён шмат і плённа працаваў: напісаў п'есу «Над Бярозай-ракой», шмат цудоўных лірычных вершаў. З якім хваляваннем, былава, ля вечаровага вогнішча слухалі мы яго светлыя радкі, а таксама вершы ягоных сяброў-паэтаў, што прыязджалі сюды ў госці...»

Алесь
КАРЛЮКЕВІЧ

Тры падбярэжскія леты Пятра Глебкі

летам 1936 г. адпачываў з сям'ёй Я. Колас. З канца чэрвеня 1941 г. да пачатку ліпеня 1944 г. акупаваная нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У наваколлі дзейнічалі партызаны...» Так, і «Анамастычны слоўнік твораў Якуба Коласа» сведчыць, што пісьменнік адпачываў тут улетку 1936 года. Але ці не да самага канца жыцця народны пясняр трымаў у сваім сэрцы месца для знаёмых падбярэжцаў, для самой вёсачкі.

Але Падбярэжжа літаратурнае – гэта не толькі Якуб Колас, а яшчэ і творчы і жыццёвы лёс Пятра Глебкі. Чытаем ва ўспамінах Яфрэма Сянько «Самы дарагі скарб»: «Летам 1938, 1939 і 1940 гадоў Пятро Фёдаравіч са сваёй жонкай Нінай, яе братамі Паўлам і Пятром адпачывалі непадалёк ад Пухавіч, у вёсцы Падбярэжжа – зусім побач з маімі

тэйны работнік. Нарадзіўся ў вёсцы Караваева Пухавіцкага (раней Рудзенскага) раёна. Вучыўся ў Мінскім індустрыяльна-педагагічным тэхнікуме разам з братам жонкі Глебкі – Паўлам Бялькевічам. Настаўнічаў у Пярэжары на Рудзеншчыне. Мо якраз у тых гадах, калі настаўнічаў там і будучы пісьменнік Мікола Лобан, аўтар трылогіі «Шэметы»? У 1941 годзе працаваў інструктарам Сталінскага райкама КПБ г. Мінска. Пасля Вялікай Айчыннай вайны – на партыйнай і дзяржаўнай рабоце ў Віцебску.

І вось якія эпізоды з падбярэжскага жыцця згадвае далей Яфрэм Сянько: «...што цікава: мы часам вярталіся з пустымі вудамі, а ён – заўсёды з уловам (дапамагаў, відаць, рыбацкі «вопыт», набыты ім змалку на роднай Вусе). Праўда, у яго быў паявіўся сур'ез-

плёск вады – і ў кіпцюрах вусатага драпежніка трапечацца рыбка. Тут жа, на кладцы, кот нетаропка снедае ёю і, прыняўшы зноў баявую позу – лапа над вухам, – чакае чарговай ахвяры. Зачараваны відовішчам, Пятро Фёдаравіч так заглядзеўся на новаўзлезнага «рыбака», што праміргаў клёў: нетаропка павяло ўглыб спачатку адзін паплавок, потым другі... Схамянўўся, калі рыба проста з-пад рук шмарганула вудзільны ў ваду. І паплылі вуды па рацэ...»

Былі і іншыя кур'ёзныя здарэнні. Помню, як у ваколіцах Падбярэжжа Пятро Фёдаравіч «утаймоўваў» веласіпед. Амаль што паводле Твэна (мы захапілі з Мінска два веласіпеды, і Пятро Фёдаравіч вырашыў у што ні стала навучыцца ездзіць). «Інструктарамі» па чарзе былі то Пеця, то Паўлік, то я. Гэ-

Традыцыі і сучаснасць

Паэзія экстрэмальнай музыкі

«Soulsides» – «Першы крок», Мн., 2009,
«БМАgroup»

У той час, як у свеце пануе нігілістычная пазіцыя сучаснага мас-культура (напрыклад, Ангела Госоў, вакалістка шведскага метал-гурта «Arch Enemy», калі верыць часопісу «Metal Art» № 3, 2007, дадумалася да заявы: «Цяпер развялося процьма каманд, што займаюцца абсучасніваннем стылю, але прылізаныя музычныя суслы з дамінантай клавійных проста абрыдлі. Ніякіх сінтэзатараў, ніякіх па-ідыёцку чыстых вакалаў, ніякіх кампрамісаў. Мы любім грунтоўны еўрапейскі метал, а гэта перш за ўсё гітарная музыка, што мы і намагаемся давесці сваёй творчасцю», радуе нестандартная пазіцыя беларускіх музыкаў. Бо менавіта цяпер у нас з'явіўся дэбютны альбом паўэр-металёвага гурта, які дае магчымасць пагаварыць не толькі пра гітары драйв, але і пра насамрэч чысты вакал. Пры ўсім тым музыка барысаўчанаў «Soulsides» акурат з надалей актуальнай плыні гітарнай музыкі. Цяжкі гітарны экстрэм.

Наглядзячы на англамоўную назву, хлопцы ад самага пачатку заявілі аб сваёй нацыянальна свядомай творчай пазіцыі, апублікаваўшы ў серыйных складанках «Metallection»

свае яркія песні «Кніга мёртвых» (2004) і «Не для мяне» (2006). Дый што такое «Soulsides»? Калі перакласці на родную мову («Бакі душы»), дык узгадваецца найперш наша класіка, апавесць «Дзве душы» Максіма Гарэцкага. Акурат аналізам розных бакоў беларускай душы і займаецца гурт «Soulsides».

У склад калектыву ўваходзяць лідэргітары Руслан Ільін (ён жа займаўся звыдзеннем і майстарынгам), бас-гітарыст Кастусь Мітрафаненкаў, бубнар Аляксандр Чэрнік і, найгалоўнейшае, рэдкі для беларускага экстрэму, дый увогуле ўсёй нашай рок-музыкі, сапраўдны голас – Ігар Баланюк (гітара, вакал). У шквалах магутнага гітарнага напору Ігар не проста ўдала выкрыквае рытмічныя слоганы, а бездакорна цягне меладычныя ноты ды расквечвае вакальныя партыі то іскрыстым трэмалам, то выразным барытонам, то моднымі гроўлам і скрымыгам. А ва ўмовах сучаснай студыі вакаліст можа з розных танальнасцяў свайго голасу стварыць магутную харавую тэсуру. Карацей кажучы, слухач мае шанец далучэння да сапраўднага вакальнага тэатра.

Узрушвае і сюжэтная структура альбома «Першы крок». Мо аднайменны пачатак і выглядаў бы банальна, каб фінальным пунктам не стаяла

«Кропка невяртання». Гэта як заклік не проста пачынаць шлях, а быць верным яму да канца, імкнуць да мэты, калі назад ужо і не вярнуцца. І такой бяды, што былі і сумневы («Што бачыць ты?», «Не для мяне»), і зваблівая заманухі («Апакаліптычныя сны», «Па-за малітвай»), але мэта пастаўленая і дасягнутая. Аб прадуманасці канцэпцыі цвёрдзіць і трапнае выкарыстанне ў ёй беларускамоўнага каверу адной з песень гомельскага «God's Tower», які таксама выходзіў у масавы тыраж на альбоме «Варта Вежы Багоў» (2005), выпускаемым фірмамі гуказапісу Беларусі і Расіі.

Дарэчы, з англійскай мовы перакладаў песню ўсё той жа Ігар Баланюк, аўтар і ўсіх беларускіх тэкстаў альбома. Ён жа пісаў і музыку, далучаючы часам да справы кампазіцыі яшчэ і Руслана Ільіна. Апошняму належыць і кара-

ценыкі фінальны інструментальны абрыс.

Калі асобна спыніцца на аналізе тэкставага складніка альбома «Першы крок», дык тут таксама варта адзначыць дастаткова высокі ўзровень, лексічную разнастайнасць, трапнасць рыфмаў, стылістычную вынаходлівасць. Гэта вам не словаблуднае рыфмаплётства на патрыятычную тэму кшталту «Беларусь, я табой ганаруся», а філасофскі аналіз сучаснай рэчаіснасці:

*Што бачыць ты ў сваім жыцці? –
Жыццё чужынца ў забыцці.
Нібы ў люстэрку твары тых,
Каго шукаў сярод чужых.*

Магчыма, пэўных стандартных схемаў І. Баланюк не заўжды пазбягае («нязгаснае полімя», «стогн зямлі напрыканцы часоў», «чорнай стужкі час», «за спінаю падае свет»), але тут, магчыма, пэўны дыктат стылістычных патрабаванняў, бо ў метал-музыцы не спяваюць пра «дождж прайшоў / я цябе не знайшоў». Але ад сябе мушу пакінуць заўвагу, што нават трымаючыся стылю не варта паўтараць шматразовыя метафары, бо канкураваць давядзецца з усім светам. Алепей больш пільна шукаць непаўторныя вобразы, метафары, эпітэты. Зрэшты, надта высокую пазіцыю не заўсёды сустранеш і ў сусветных каралёў стылю, а для беларускага слухача «Soulsides», факт, зробіць шмат адкрыццяў. Музыкальных, пэўных, агульначалавечых.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

«Палачанін існасцю сваёю»

Гэтыя словы з верша Аркадзя Нафрановіча «Сімяон Полацкі» раскрываюць сутнасць жыццёвага і творчага лёсу славутага палачаніна.

Нядаўна споўнілася 380 гадоў з дня нараджэння Сімяона Полацкага (1629–1680), беларускага і расійскага пісьменніка, перакладчыка, драматурга, выдаўца, філосафа-асветніка, педагога, тэолага, грамадскага і царкоўнага дзеяча.

Буйнейшы ўсходнеславянскі мысліцель XVII стагоддзя, беларус па паходжанні, Сімяон Полацкі ўнёс значны ўклад у развіццё культуры і грамадскай думкі беларускага і рускага народаў. Услед за Ефрасінняй Полацкай і Францыскам Скарынам ён стаў поруч з славутымі сынамі і дачкамі Полаччыны.

Сапраўднае яго імя і прозвішча – Самуіл Емяльянавіч Пятроўскі-Сітніяновіч. У нашай жа гісторыі і ў гісторыі сусветнай культуры, асветы, рэлігійнай дзейнасці ён вядомы як Сімяон Полацкі. Сімяонам ён стаў пад час пастрыжэння ў манахі. А Полацкім назвалі ў Маскве, бо паходзіў з Полачкі зямлі.

Нарадзіўся Самуіл Емяльянавіч (па некаторых звестках Гаўрылавіч) у Полацку ў замужнай сям'і Пятроўскіх-Сітніяновічаў. Пасля смерці бацькі хлопчыка выхоўваў айчыным. Першыя веды хлопчык атрымаў у брацкай школе полацкага Богаўленскага манастыра. Тут жа пачаў пісаць вершы, дакладней – перарыфмоўваць па-свойму, каб было мілагучней, царкоўныя псалмы. Нягледзячы на забарону, паціху працягваў складаць і свае вершы. Цяга да ведаў, да вершаскладання развіліся ў малага Самуіла даволі рана. Таму бацькі, якія напачатку хацелі, каб ён стаў купцом, як пабачылі яго схільнасць да вучобы, вырашылі аддаць у Кіева-Магілянскі калегіум. Настаўнікамі былі самыя знакамітыя кіеўскія пісьменнікі і вучоныя таго часу: Лазар Барановіч, Інакенцій Гізель, Епіфаній Славінецкі і інш. Сярод шматлікіх дысцыплінаў у калегіі выкладалася піітыка – навук аб тым, як пісаць вершы. Жадаючы паглыбіць адукацыю, малады чалавек накіроўваецца ў Віленскую езуіцкую акадэмію. У многіх вершах гэтага перыяду гучаць глыбокі патрыятызм, павага да традыцыйнай культуры беларусаў, услаўляецца Ефрасіння Полацкая як асветніца роднай зямлі.

Вайна Рэчы Паспалітай з Маскоўскай дзяржавай перашкодзіла вучобе Самуіла ў Віленскай акадэміі. Ён вярнуўся ў родны горад. У 1656 годзе 27-гадовы Пят-

роўскі-Сітніяновіч пастрыгся ў манахі і пачаў выкладаць у Полацкай брацкай школе Богаўленскага манастыра славеснасць, рыторыку, мовы і тэорыю паэзіі... У школе ён знайшоў аднадумцаў і такіх жа, як і сам, патрыётаў Бацькаўшчыны. Сімяон разам з Ігнатам Іяўлевічам, Філафеем Утчыцкім шчыруюць над выхаваннем і падрыхтоўкай да самастойнага жыцця маладых палачанан. Увесь жа вольны час ён прысвячаў дзейнасці школьнага тэатра, які, без перабольшання, стаў для Сімяона выпрабавальнай пляцоўкай ягоных літаратурных твораў. З падмоства тэатра брацкай школы ўпершыню прагучалі пастаралі «Гутаркі пастуховы», некалькі камедый, дэкламацый, дзесяткі вершаў без назваў пачаткоўцы Сімяона Полацкага.

Не мог Сімяон Пятроўскі-Сітніяновіч тады, у сярэдзіне XVII стагоддзя, застацца ў баку і ад палітычнай дзейнасці. Для ягонай Бацькаўшчыны час той быў суровы, адказны і вырашальны: за беларускія землі вялася жорсткая спрэчка-барацьба паміж Маскоўскай дзяржавай і Польшчай. Вайна спусташала Полаччыну. Ён стаў на пазіцыю арыентацыі на яднанне з Маскоўскай дзяржавай. У 1656 годзе ў Полацк увайшла руская армія на чале з царом Аляксеем Міхайлавічам. У яго гонар Сімяон стварае і накіроўвае цару вершаванае пасланне, названае «Метры на прішэствие во град отчистый Полоцк государя царя

Алексея Михайловича». На зладжаным прыёме Аляксей Міхайлавіч уважліва выслушаў вельмі прыемную для яго высокую стыльвую і напышлівую прамову Сімяона, і ён запамніў таленавітага манаха. У 1660 годзе, калі ў Маскве праходзіў чарговы царкоўны сабор, цар запрасіў на яго архімандрыта полацкага Барыса-Глебскага манастыра Іяўлевіча са світай, у якую ўвайшоў і Сімяон. У Полацку актывізаваўся нядобразычлівы маскоўскай арыентацыі манаха, а ваенныя дзеянні паміж Маскоўскай дзяржавай і Рэччу Паспалітай набралі новую моц. У 1664 годзе Сімяон быў вымушаны развітацца з родным горадам. У Маскве ён пасяліўся ў Законаспаскім манастыры і атрымаў даручэнне стварыць спецыяльную лацінскую школу пад'ячых Тайнага прыказа – своеасаблівай спецслужбы Маскоўскай дзяржавы. У 1667 годзе цар прызначыў Сімяона Полацкага выхавальнікам і настаўнікам сваіх дзяцей. Захаваліся звесткі, што ён вельмі адказна ставіўся да сваіх абавязкаў: майстраваў для царскіх дзяцей цацкі, царэўну Соф'ю вучыў музыцы. Вялікую ўвагу ў выхаванні і навучанні дзяцей надаваў кні-

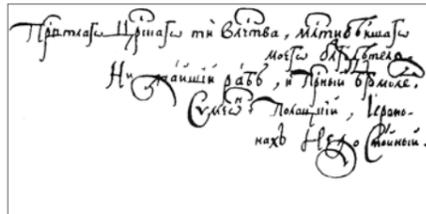
«Вертоград многоцветный», тытульны аркуш

гам. Для царэвіча Пятра ён склаў буквар і вершаваную прадмову да яго, дзе пісаў:

*Отроче юный,
от детства ижкнися
Письмена знати
и разум потишся.
Не возленися трудов
положити.
Имать бо тебе
польза много быти.*

У Маскве паўней раскрыліся і выявіліся пісьменніцкія, перакладчыцкія і публіцыстычныя здольнасці Сімяона Полацкага. Шырокую пагалоску мелі яго вершы «Учитель», «Учитися и учите», «Учяй, а не творяй», «Вечеря душевная», «Невежество трегубо» і іншыя, якія сталі

свайго роду праграмай выхавання і навучання чалавека, незалежна ад ягонага ўзросту і сацыяльнага становішча. Сімяон быў перакананы сам, імкнуўся перака-

Аўтограф Сімяона Полацкага

наць у тым іншых, што зло ў грамадстве вынікае з нізкага ўзроўню адукацыі і культуры: «Духовный рост, развитие невозможны без просвещения. Постигая накопленную веками мудрость, токмо и укрепиться в вере, и не станеть противостоянья меж христианами. А без знаний, без науки – это тупик».

Акрамя навучання дзяцей у Сімяона Полацкага былі і іншыя абавязкі пры двары: пісаў вершаваныя віншаванні, панігірыкі, тэатральныя п'есы. Ён стаў першым прафесійным пісьменнікам і драматургам, а жартоўная песенька на яго верш «Трудно всем угодить» вельмі папулярная і сёння.

Прыбліжаны да цара, Сімяон Полацкі быў у цэнтры дзяржаўных і рэлігійных праблемаў Маскоўскай дзяржавы. У 1666 годзе па даручэнні цара ён рыхтаваў дакументы, якія дапамагалі Аляксею Міхайлавічу выкрыць на саборы Рускай праваслаўнай царквы дзейнасць раскольнікаў, і сам у напісаным ім да гэтага сабора трактаце «Жазло праўлення» асудзіў іх.

Займаўся Сімяон Полацкі і выдавецкай дзейнасцю. У 1676 годзе, пасля таго як царом стаў яго выхаванец Фёдар, асветнік атрымаў магчымасць заснаваць друкарню. Першай выдадзенай ім кнігай быў падручнік для дзяцей «Буквар мовы славенскай» (які ён склаў калісьці для царэвіча Пятра), а пасля – паэтычны пераказ псалмоў «Псалтыр рыфматворны», які М. Ламаносаў назваў «вратами своей учёности». Сімяон Полацкі падрыхтаваў да друку два вялікія зборнікі «Рыфмалагіён», або «Вершаслоў», і «Вертаград мнагацветны», выдадзеныя вучнем асветніка Сільвестрам Мядзведзевым пасля яго смерці. У другім зборніку ён паэтычным словам расказаў аб падзеях гісторыі, пераказаў некаторыя міфалагічныя сюжэты, пазнаёміў з жыццём славурых асобаў мінулага. Яшчэ пры жыцці пісьменніка гэты зборнік быў ацэнены як энцыклапедычны. Шмат увагі Сімяон Полацкі надаваў тэатральным відовішчам,

прызнаваў выхваўчую ролю тэатра, што адпавядала той традыцыі, якая бытвала ва ўстановах, дзе ён атрымаў адукацыю. Для школьнага і прыдворнага тэатраў ён напісаў п'есы «Камедыя прытчы пра блуднага сына...» і «Пра Навухаданосара цара...», у якіх адлюстравана свае думкі пра неабходнасць асветы.

З першых дзён знаходжання пры маскоўскім двары Сімяон Полацкі дбаў пра пашырэнне асветы. Ён здолеў пераканаць цара ў неаб-

ходнасці народнай адукацыі паводле еўрапейскага, школьна-універсітэцкага метаду, далучэння прыдворных да свецкай літаратуры, музыкі, тэатра. Доўгі час асветнік выношваў праект стварэння ў Маскве вышэйшай навучальнай установы, дзе павінны былі вывучацца «вольныя грамадзянскія і духоўныя навукі» ад граматыкі, рыторыкі да філасофіі і багаслоўя, а таксама моваў – грэчаскай, царкоўнаславянскай, лацінскай і польскай. Па яго ініцыятыве (праўда, пасля яго смерці) царэўна Соф'я адкрыла Славяна-грэка-лацінскую акадэмію.

Ён памёр у Маскве, пражыўшы ўсяго толькі крыху больш за паўстагоддзя.

Яго вучань цар Фёдар быў няўцешны. Ён загадаў у гонар настаўніка напісаць эпітафію, у якой Сімяон Полацкі названы «мужем благоверным, церкви и царству потребный».

Знаходзячыся ў Маскве, Сімяон ніколі не забываўся аб роднай Беларусі. Свае творы ён падпісваў «іераманнах з Полацка», чым падкрэсліваў сваё паходжанне. Сваю найбагацейшую ў тагачаснай Маскве бібліятэку Сімяон Полацкі завяшчаў манастырам, у тым ліку беларускім. Беларускім і ўкраінскім манастырам адышла і значная частка яго грашовых зберажэнняў. Грамадская, асветніцкая і літаратурная дзейнасць Сімяона Полацкага аказала вялікі ўплыў на развіццё рускай і беларускай культуры, літаратуры, педагогічнай думкі XVII стагоддзя.

Нашчадкі захоўваюць памяць пра свайго славутага продка. У Полацку ў келлі былога Богаўленскага манастыра створаны музей-бібліятэка Сімяона Полацкага. Агульнае мастацкае афармленне яго адпавядае інтэр'еру заходнееўрапейскай бібліятэкі канца XVII – пачатку XVIII стагоддзя, з драўляным глобусам у цэнтры залы і шматлікімі копіямі рукапісаў і фігурных вершаў Сімяона Полацкага на сценах.

Валянціна
СОПКАВА

Валадары Чашнікаў, Іванска ды іншых мясцінаў

(Заканчэнне. Пачатак у № 3)

Побач з паркам знаходзіўся вялікі іпадром, на якім трэніравалі панскіх рысакоў. Насупраць палаца, праз дарогу, былі гаспадарчыя пабудовы: стайні, хлявы, гумно, кузня, лядоўня.

На вялікі жаль, да нашых дзён ад былога выдатна дагледжанага і маляўнічага палацава-паркавага ансамбля захаваўся толькі флігель, які паступова разбураецца, і парк, які зарастае і губляе сваё першапачатковае аблічча. Усё астатняе было знішчана ў 1950–1970-я гады. Краязнаўцамі з Іванскай СШ знойдзеныя фотаздымкі, якія адлюстроўваюць працэс знішчэння палаца.

У канцы XIX – пачатку XX ст. Валадковічы побач са старым узвялі новы вялікі двухпавярховы асабняк, умацаваны па кутах падпоркамі (контрфорсамі).

Унутрана я прастора будынка нагадвала кляштар. Новы асабняк узводзіўся галоўным чынам дзеля размяшчэння там калекцыяў і сямейных рэліквіяў, колькасць якіх пастаянна павялічвалася. Іх збіралі некалькі пакаленняў, а найбольш – апошні ўладальнік Іванска – Вінцэнт Валадковіч. Вялікая, падобная на трапезную, сталовая зала новага палаца была завешаная сямейнымі партрэтамі, вельмі рознымі па якасці. Сярод карцінаў, маляваных дамарослымі мастакамі, трапляліся і каштоўныя творы. У пачатку XX ст. калекцыя партрэтаў Валадковічаў нейкім чынам патрапіла ў калекцыю вядомага прыватнага калекцыянера Антона Брадоўскага, а потым у Віцебскі Губернскі Музей. На жаль, яе далейшы лёс невядомы.

Сямейныя калекцыі захоўваліся ў арачных сутарэннях палаца. Адна зала з прыстаўленымі да сценаў дубовымі шафамі, што сягалі да столі, прызначалася для бібліятэкі і сямейнага архіва. У бібліятэцы меліся галоўным чынам старадрукі ў скураным пераплёце. У архіве, апрача сямейных дакументаў, знаходзіліся матэрыялы па гісторыі Рэчы Паспалітай, асабліва датычныя яе паўночна-ўсходніх земляў. Тут была значная частка архіва полацкіх езуітаў, перапіска кароннага падканцлера Гераніма Радзеёўскага з караём Янам Казімірам, лісты Марыны Мнішак і яе мужа Дзмітрыя Самазванца, некалькі лістоў Барбары Радзівіл, аўтографы караля Жыгімонта Аўгуста, наданні і прывілеі Стэфана Баторыя, лісты князя Мікалая Радзівіла Сіроткі, а таксама карэспандэнцыя інфлянцкага магістра Вільгельма Фюрстэнберга і яго пераемніка Готгарда Кетлера з часоў секулярызацыі іх ордэна. Бібліятэку і архіў тут упарадкаваў і каталагізаваў перад пачаткам Першай сусветнай вайны кракаўскі гісторык Ян Дамброўскі.

Яшчэ адна зала была своеасаблівай скарбніцай. Тут зброя, у тым ліку карабэлы (шаблі), аздобленыя срэбрам і золатам, упрыгожаныя рубінамі і іншымі каштоўнымі камянямі. Тут жа размяшчаўся стара-свецкі куфар, у якім знаходзіўся сталовы сервіз на дзесяць асобаў з талеркамі і паўміскамі. Была тут і калекцыя слудкіх паясоў майстроў Яна Маджарска-

ра Вацлава Федаровіча. Такім чынам, можна сцвярджаць, што Іванскі палац Валадковічаў быў своеасаблівым культурна-гістарычным цэнтрам Чашніччыны таго перыяду.

Флігель

На жаль, далейшы лёс архіва, бібліятэкі, музейных экспанатаў і іншага гістарычнага багацця пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі невядомы... У гістарычна-краязнаўчым музеі Іванскай СШ захоўваецца сельсавецкая дакументацыя за апошнія тры месяцы 1924 г. (даведкі, просьбы мясцовых жыхароў аб выдзяленні ім дрочці лесу і г.д.). Ужо самі па сабе гэтыя дакументы, зашмальцаваныя, абадраныя, без пячаткі, розных колераў і памераў, з'яўляюцца яркай ілюстрацыяй той складанай і супярэчлівай эпохі. Некалькі такіх даведак напісаныя на аркушах, выдраных з прыходна-расходных кніг маёнтка Валадковічаў. На адной з іх нават ёсць уласнаручны подпіс апошняга ўладальніка Іванска Вінцэнта Валадковіча, які датуецца 1865 годам!

Значыць, мясцовыя жыхары шырока «карысталіся» архівам Валадковічаў. Нават цяжка ўявіць сабе, колькі каштоўных гістарычных крыніцаў і дакументаў з архіва Валадковічаў было знішчана ў тэрыторыі часоў... Магчыма, найбольш каштоўную і важную частку архіва, бібліятэкі і музейных экспанатаў вывезлі Валадковічы за мяжу, ці захоўваецца недзе ў розных архівах і бібліятэках былога Саветаўскага Саюза, чакаючы свайго даследчыка.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Валадковічы эмігравалі за мяжу, у Польшчу, а потым лёс раскідаў прадстаўнікоў гэтага роду па ўсім свеце. Нашчадкі Валадковічаў цяпер жывуць у Германіі, Канадзе, Іспаніі, Польшчы, ЗША, Францыі, Літве, Расіі і (паводле некаторых звестак) у Беларусі.

Ганна ГРЫБКО, студэнтка факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУКІМ Фота аўтара

Палацава-паркавы ансамбль Валадковічаў у Іванску

Набыўшы ў канцы XVIII ст. Іванск, Валадковічы вырашылі застацца тут на доўга. На мяжы XVIII–XIX стст. Валадковічы пабудавалі ў Іванску аднапавярховы асабняк. Ён меў план моцна выцягнутага прамакутніка і стаяў на высокіх скляпеннях з квадратнымі вокнамі. На фасадзе будынка вызначаліся два ідэнтычныя порцікі, кожны з якіх складаўся з чатырох калонаў. Порцікі завяршаліся трохкутнымі франтонамі з невялікімі акенцамі. Сцены ўпрыгожвалі вялікія вокны, падзеленыя на восем квадратных частак. Гмах быў пакрыты гладкім двухсхільным гонтавым дахам. У гэтым будынку Валадковічы жылі да канца XIX ст.

Рэшткі палаца

Палац быў абкружаны вялікім пейзажным паркам з газонамі, клумбамі, ліпавымі алеямі і аранжарэяй, у якой разводзіліся «заморскія кветкі». Пасярод парку была альтанка, абкружаная соснамі, дарожкі пасыпаліся бітай цэглай чырвонага колеру. У парку раслі лістоўніцы, тутавыя дрэвы, вязы, дубы, ліпы і іншыя пароды дрэваў. А на ўскрайку парку, ля штучнай сажалкі, стаяла капліца.

Рэшткі парку

захоўвалася галоўным чынам старое срэбра, сярод якога – вялікія гербавыя падносы, кошыкі вельмі тонкай карункавай работы, пазалочаныя падсвечнікі. На сценах вісела старажытная

га і Паўла Якубовіча, а таксама калекцыя ўсходніх кілімаў.

Вінцэнт Валадковіч таксама быў заўзятым аматарам-калекцыянерам. Недалёкі ад Чашнікаў іванскія палі былі месцам дзвюх вялікіх бітваў: Ульскай бітвы 1564 года і бітвы рускіх войскаў пад камандаваннем Л. Вігенштэйна з французскімі часцямі пад камандаваннем маршала Удзіно. Раскапаўшы даўнія палі бітваў, апошні ўладальнік Іванска Вінцэнт Валадковіч сабраў пашкоджаныя шышакі, пагнутыя панцыры, праіржэлыя клінкі, наканечнікі дзідаў, крывыя ўсходнія шаблі, каменныя і гарматныя ядры, стрэлы, гузікі з напалеонаўскімі і расійскімі арламі, палашы французскіх драгунаў, шаблі польскай конніцы, бляхі з нагалоўяў французскіх жаўнераў і г.д.

Для ўсіх гэтых калекцый прызначалася асобная зала. Мне ўдалося знайсці звесткі, што частка музейнай калекцыі Валадковіча патрапіла ў фонды вядомага віцебскага калекцыяне-

Свіслач

Нельга абмінуць галоўную гарадскую артэрыю – Свіслач. У даўжыню рака мае 285 км. Пачынаецца на Мінскім узвышшы на паўночным захадзе ад Мінска недалёка ад в. Шапавалы. У Мінску – верхні ўчастак ракі, які рэгуляваны каскадам плацін і вадасховішчаў – Дразды, Камсамольскае возера, у межах паркаў Я. Купалы і Горкага, побач з ЦЭЦ № 2, Чыжоўскае вадасховішча. У межах горада рака робіць восем лукавінаў, на сямі невялікіх участках агульнай працягласцю каля васьмі кіламетраў рэчышча ракі каналізаванае, а на астатніх свабодна рухаецца, у цэнтры горада берагі добраўпарадкаваныя і забетанаваныя.

Жыўленне і рэжымы за апошнія некалькі дзесяткаў гадоў вельмі моцна змяніліся пад уздзеяннем антрапагенных уплываў. Вілейска-Мінская водная сістэма зараз з'яўляецца адной з асноўных крыніцаў воднага жыўлення, а сама рака ў горадзе прымае шматлікія ліўнёвыя і тэхнічныя сцёкі, што павышае сярэднегадавую тэмпературу ракі, мяняе яе біялагічны і хімічны склад. Апошнімі часамі экалагічная сітуацыя вакол Свіслачы паляпшаецца: у межах горада на верхніх участках ракі (Дразды, Камсамольскае возера) аднаўляецца папуляцыя акуня, плоткі, шчупака, карася. На ніжніх участках (ад парка Горкага да Шабаноў і ніжэй) рыбы практычна няма.

Ледастаў зараз адбываецца толькі на вадасховішчах і слабапраточных участках,

і тое пры адносна моцных марозах. А ўвогуле сучасны рэжым Свіслачы ў межах Мінска практычна не вывучаны, і адсутнічаюць дакладныя звесткі, на падставе якіх можна даць аб'ектыўную характарыстыку галоўнай гарадской рацэ.

Дарэчы, Свіслач не толькі галоўная артэрыя і горадабудаўнічая вось. З канца XVIII ст. яна стала месцам фармавання гарадскіх рэкрэацыйных зонаў. Гэта ў першую чаргу гарадскі сад (сучасны Дзіцячы парк), любімае месца адпачынку гараджанаў у канцы XVIII – пачатку XX стст. У канцы 1930-х гг. па берагах новага вадасховішча – Камсамольскага возера закладаецца парк, які зараз вядомы пад назвай «Парк Перамогі».

Пасля Другой сусветнай вайны заклалі парк Янкі Купалы, парковую зону побач са штабам Беларускай ваеннай акругі (зараз Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь). Паркі, скверы, месцы адпачынку з'яўляюцца ўздоўж Свіслачы і ў 1960–1970-я гг., гэты працэс адбываецца і цяпер. Як прыклады – парк побач з Чыжоўскім вадасховішчам, гарадскі заапарк, комплекс спартыўна-аздараўленчых збудаванняў у Вясянянцы, комплекс гарадскіх пляжаў уздоўж вадасховішчаў і інш.

Няміга

Другая па значнасці гарадская рака, а калі браць гістарычны і горадаўтваральны аспекты, то і адна з галоўных водных артэрыяў Мінска – Няміга, на жаль, зараз захаваная толькі ў назве вуліцы

і шэрагу падземных гарадскіх калектараў, па якіх з гістарычнага пачатку Нямігі ў Свіслач скідаюцца тэхнічныя і ліўнёвыя воды. Пачатак падземнага няміжскага шляху знаходзіцца побач з электрадэпо Мінскага метрапалітэна. Зараз у гэтым раёне, на пляцы паміж чыгункай, электрадэпо і праезнай часткай вуліцы Чыгуначая, знаходзяцца некалькі калодзежаў – уваходаў у сістэму падземных сцёкавых калектараў, у тым ліку і падземнай Нямігі.

Ад гэтага месца ў калектары трапляюць тэхнічныя воды электрадэпо, заводаў «Калібр» і «Белмедпрепараты», і далей, да паўночна-заходняга вадасховішча, яны нясуць сваю плынь пад зямлёй да Музычнага тэатра, а адтуль пад тратуарамі і праезнай часткай да аднайменнай вуліцы Нямігі.

Нагадаем, спачатку няміжскі калектар выходзіў у Свіслач побач са старажытным замчышчам, насупраць Траецкага прадмесця. Зараз гэты выхад захаваны,

нечыым нават містычную раку з назвай, якая перакладаецца, як «няспанне», «немірганне», быццам нейкае затоенае для нас папярэджанне.

Спачатку горадаўтваральным ядром з'яўляўся суток Нямігі і Свіслачы, на якім была створаная штучна ўзвышаная замкавая гара з драўлянымі ўмацаваннямі па версе валоў. Пры правядзенні археалагічных да-

Сустракаюцца звесткі, што Няміга была і своеасаблівай транспартнай артэрыяй. Свіслач у раёне Мінска не была суднаходнай, але побач з замчышчам заўсёды існавала невялікая прыстань, куды тавары дастаўлялі на лодках з Пухавічаў – першай свіслацкай грузавой прыстані. І вельмі часта пасля разгрузкі і продажу частка тавару да новых уладальнікаў дастаўлялася на невялікіх плытах, якія падымалі ўверх па Нямізе.

Не заўсёды рака працякала па адным рэчышчы. Яшчэ ў раннім сярэднявеччы ўтварэцца рукаў Нямігі, які амывае Замак з захаду і паўночна-захаду, у той час, як асноўнае

рэчышча было ўздоўж паўднёва-ўсходніх замкавых валоў. У XVII ст. на рацэ быў пастаўлены млын з грэбляй, якая перакрыла поўнаасноўнае рэчышча і накіравала ўсю ваду ў паўночна-заходні рукаў, які і стаў з таго часу ўжо паўнаватаснай ракой.

З сярэдзіны – другой паловы XIX ст. Няміга пачынае мялець, ператварацца ў просты ручай і да канца XIX ст. практычна поўнаасноўнае рэчышча перамяняецца ў частыя дажджоў нагадвае пра сваю былою веліч паводкам, якія затопліваюць практычна ўсе навакольныя кварталы.

Дзеля паляпшэння санітарнага стану прылеглых кварталаў і стварэння рэгуляванага сцёку, каб прадухіліць паводкавыя падтапленні, у пачатку 1920-х гг. прымаецца рашэнне схаваць Нямігу практычна на ўсёй яе даўжыні ў гарадскіх падземных сцёкавых калектарах. У 1926 г. пачынаюцца працы па будове драўлянага калектара (скончаны ў 1929-м), а ў другой палове 1930-х драўляныя канструкцыі калектара мяняюць на жалезабетонныя. Выхад калектара ў Свіслач робіцца на тым месцы, дзе было вусце Нямігі да XVII ст., да перакрыцця яе рэчышча грэбляй і накіравання водаў у паўночна-заходні рукаў.

Так Няміга перастала быць ракой, але засталася адной з дамінюючых горадабудаўнічых восяў, і застаецца такой зараз, спалучыўшы яшчэ функцыі адной з магістральных транспартных артэрыяў, якая стварае паралельны рух з галоўнай вуліцай сталіцы – праспектам Незалежнасці.

Эдвард АСТАПОВІЧ,
вучань гімназіі № 9
г. Мінска

Няміга, 1949 год

следаванняў замчышча ў 1950–1980-я гг. і ў сучасны перыяд (раскопкі Інстытута гісторыі НАН Беларусі) былі выяўлены драўляныя субструкцыі валоў, шматлікія зрубныя гарадскія пабудовы, рэшткі маставых з'яўленняў і, самае галоўнае, гарадская брама, з вонкавага боку якой было адкрытае старадаўняе рэчышча Нямігі.

Няміга ў самы ранні перыяд існавання горада выконвала функцыю натуральнай перашкоды на падыходах да замкавых умацаванняў, а пазней стала вусцю, уздоўж якой на паўднёвы захад ад замчышча пачало фармавацца адно з першых прадмесцяў Мінска, якое атрымала аднайменную з ракой назву. Няміга ў прадмесці стала вуліцай, вакол якой узнікла двухбаковая забудова, спачатку драўляная, з XVII ст. – мураваная. Кварталы выконвалі ў асноўным ролю аднаго з гандлёвых цэнтраў Мінска і, паводле апісанняў горада XVII–XIX стст., першыя паверхі дамоў (у асноўным дамінавала двухпавярховая забудова) выконвалі гандлёва-вытворчую функцыю, а верхнія з'яўляліся жылымі памяшканнямі.

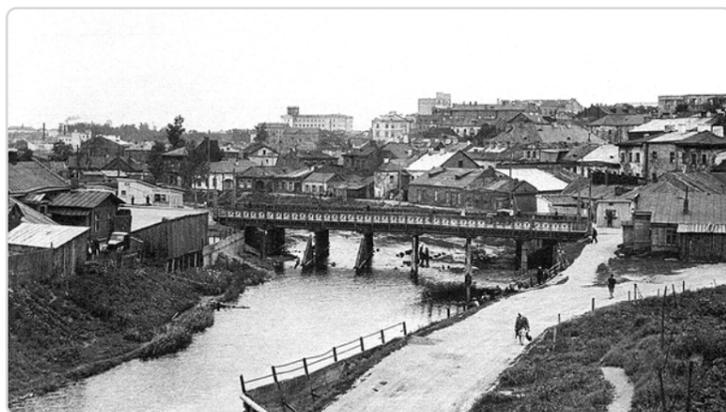
Згодна з матэрыяламі археалагічных даследаванняў, праведзеных у 2002–2003 гг. перад будаўніцтвам гандлёва-грамадскага цэнтра з паркінгам, уздоўж Нямігі была высокая канцэнтрацыя ювелірных майстэрняў, а таксама досыць вялікая колькасць рыбных крамаў, прычым рыба там прадавалася заўсёды свежая, а ўвечары непрададзеную рыбу змяшчалі ў садкі, уладкаваныя на Нямізе, ці проста выпускалі ў раку.

Калектар Нямігі, пабудаваны ў 20-я гады XX ст.

з яго таксама выходзіць вада, праўда, ужо не няміжская. Пры пабудове метро транспартны танэль і аднайменная станцыя перакрылі падземную плынь ракі. Няміга была накіраваная ў гарадскі калектар № 1, які ўпадае ў Свіслач у раёне вуліцы Беларуская, а ў старое трубу-вусце адкачваюць з танэля метрапалітэна грунтовыя воды.

Падземныя няміжскія камунікацыі добра вывучаныя мінскімі дыгерамі, падземнай Нямізе прысвечаныя два дакументальныя фільмы, знятыя ў 2007–2008 гг. І самае дзіўнае, што нават праходзячы пад зямлёй, Няміга, як у свае старыя часы, паказвае нораў, вырываецца пад час вялікіх дажджоў наверх і затоплівае навакольныя кварталы. Не ўдалося прыручыць гэтую нябачную, легендарную і ў

Рака Свіслач, канец 1940-х гадоў

Першая публікацыя цыкла – у № 3. Працяг будзе.

ЛЮТЫ

5 – Янкоўскі Расціслаў Іванавіч (1930), акцёр, народны артыст Беларусі і СССР, акадэмік Міжнароднай акадэміі тэатра, лаўрэат тэатральнай прэміі імя І. Буйніцкага (1992), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998), прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2003), прэміі Саюзнай дзяржавы Расіі і Беларусі ў галіне культуры і мастацтва (2006) – 80 гадоў з дня нараджэння.

8 – Хруцкі Іван Фаміч (1810, г.п. Ула – 1885), жывапісец, творчасць якога звязаная з мастацкім жыццём Беларусі, Літвы і Расіі, акадэмік жывапісу – 200 гадоў з дня нараджэння. Год 2010 аб'яўлены ЮНЕСКА «Годам І. Хруцкага».

11 – Кусянкоў Мікола (Мікалай Сяргеевіч; 1935, Добруш. р-н – 2004), пісьменнік, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1991) і Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (2000) – 75 гадоў з дня нараджэння.

11 – Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці (Брэст, 1940) – 70 гадоў з часу стварэння.

11 – Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Гродне (1940) – 70 гадоў з часу заснавання.

12 – Кіраўскі раён (1935) – 75 гадоў з часу ўтварэння.

18 – Картэс Сяргей Альбертавіч (1935), кампазітар, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982) – 75 гадоў з дня нараджэння.

19 – Сваяк Казімір (сапр. Стаповіч Канстанцін Мацвеевіч; 1890, Астрав. р-н – 1926), заходнебеларускі паэт, прэзаік, рэлігійны і грамадскі дзеяч – 120 гадоў з дня нараджэння.

19 – Аўсяннікаў Генадзь Сцяпанавіч (1935, Магілёў), акцёр, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988), прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2008) – 75 гадоў з дня нараджэння.

24 – Барадулін Рыгор Іванавіч (1935, Ушац. р-н), народны паэт Беларусі (1992), перакладчык, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1976) і Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1976) – 75 гадоў з дня нараджэння.

25 – Прыходзька Пятро (Пётр Фёдаравіч; 1920, Хоцім. р-н – 2006), паэт, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1985) – 90 гадоў з дня нараджэння.

26 – Пузыня Уладзімір Якаўлевіч (1940, Мінск), майстра-рэстаўратар старажытных нацыянальных музычных інструментаў, выканаўца на іх, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зніч»

1 лютага Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра «Зніч» увечары запрашае на паэтычны монаспектакль «**Красёны жыцця**». Артыст Алесь Кашпераў прапануе перагарнуць неўміручыя старонкі рамана класіка літаратуры Якуба Коласа «Новая зямля».

Артыст Леанід Сідарэвіч запрасіць маленькіх глядачоў удзень **2 лютага** на лялечны монаспектакль Лявона Мікіты «**Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона**». «Як героі пабудавалі сяброўства і любоў, – адзначаецца ў буклеце да спектакля, – вам прагамоніць і прагутарыць, прабалаболіць і прабалбоча, раскажа і пакажа знакамiты Гаварун-Балабон Гамановіч, смяшлівы на ўсё свет балака».

На **5 і 10 лютага** запланаваныя прэм'ерныя паказы монаспектакля «**Пяюць начлежнікі**». У аснову яго пакладзеныя творы Змітрака Бядулі. Выканаўца – Галіна Дзягілева.

8 лютага удзень Раіса Астрадавінава запрасіць

маленькіх глядачоў на монаспектакль «**Маленькі анёлак**». Гэта філасофская казка пра сяброўства і ўзаемадапамогу паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд.

Увечары **таго ж дня** – монаспектакль «**Нобіль – барвяны ўладар**». У аснову яго пакладзены апошні верш Уладзіміра Караткевіча «Свая легенда». Нобілімі некалі называлі найбольш развітую частку магнацтва. Барвяны – гэта сонечны, агнявы. Такія сімвалы закладзены ў славянскай міфалогіі – сімвалы крыніцы, святла і жыцця. А героі пастаноўкі Раман Ракута – «уладар» сваёй любові, сваёй зямлі, свайго лёсу.

12 лютага удзень артыст Вячаслаў Шакаліда запрасіць маленькіх глядачоў на лялечны монаспектакль «**Граф Глінскі-Папялінскі**», створаны паводле казкі Артура Вольскага.

Дзіцячыя дзённыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, вечаровыя – а 19-й гадзіне. Спектаклі адбываюцца ў тэатральнай зале культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў Мінску. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне ў Мінску (017) 331-75-53.

Унікальны абрад з вёскі Семежава Капыльскага раёна

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КАРАВАЙ – 1) вясельнае абрадавае печыва. Сімвалізуе багацце, дабрабыт будучай сям'і, атаясамліваецца з маладымі, іх жыццём, лёсам і шчасцем. Даўней выконваў і функцыю матэрыялізаванага бога-продка. На большай частцы Беларусі вясельным караваем называюць усё абрадавае печыва ўключна з самым вялікім боханам, або галоўны, старшы, асноўны каравай. Хлеб і яго заменнікі (зерне, каша, дзяжа, каласы, салома) – абавязковыя кампаненты амаль усіх рытуалаў традыцыйнага вясельля. У народзе лічаць, што кожны чалавек можа мець каравай толькі адзін раз на вясельлі, таму калі замуж выходзіла ўдава або жаніўся ўдавец, ад карава адмаўляліся.

Каравай п'яклі спецыяльна запрашаныя бацькамі маладых (радзей самімі маладымі) жанчыны – *каравайніцы*. У старажытных часы ў прыгатаванні ўдзельнічалі ўсе члены радавой абшчыны, пазней – усе члены сельскай абшчыны.

Абрад каравава характэрны для ўсёй Беларусі, але найбольш разгорнута ён выконваўся на поўдні, дзе кожны этап прыгатавання суправаджаўся мноствам адпаведных рытуальных дзеянняў, цырымоніяў, песень, заклінанняў, звяротаў да звышнатуральных сілаў і з'яваў прыроды

і пачынаўся з трохразовых формулаў-зваротаў, у якіх каравайніцы прасілі дазволу ў бацькоў, святага покуца, суседзяў, прыяцеляў, роду дабраславаць змалоць і прасеяць муку, расчыніць, замясіць цеста, пасадзіць каравай у печ і г.д. Прысутныя тройчы адказвалі: «Бог дабраславаць». Адпаведнымі формуламі-падзякамі заканчвалася кожнае дзеянне.

Каравай п'яклі ў хаце маладога і маладой часцей за ўсё ў суботу напярэдадні вясельля або ў той дзень, калі маладыя паехалі да шлюбу. Спяваць у час яго прыгатавання і ўпрыгожвання запрашалі маладых дзяўчатаў; рыхтаваць дровы, печ і неабходныя прылады для выпечкі абрадавага хлеба – жанатых мужчынаў; саджаць каравай у печ – нежанатага хлопца, пажадана кучаравага (толькі не лысага). Запрашалі і суседзяў, бо лічылася, што чым больш людзей, гоману і веселасці, тым лепшым удасца каравай, а значыць, і будучае жыццё маладых. Дровы бралі з трох двароў і з трох розных пародаў дрэваў, якія лічацца ў гэтай мясцовасці «шчаслівымі», ваду – з трох крыніцаў, масла – ад кароваў першага ацёлу, мёд – ярых пчолаў, муку – з сырога зерня або сушанага не ў печы. Памяля, лапата, дзяжа, вілкі ды інш. прылады павінны былі быць новымі. Дзяжу ставілі пасярод хаты на вывернутым кажусе,

сыпалі ў яе муку і лілі ваду за адзін прыём. Рошчыну размешвала правай рукой у адзін бок па ходу сонца старэйшая каравайніца – звычайна хросная маці – або па чарзе ўсе каравайніцы. Мясілі далонямі, а не кулакамі, каб малады ніколі не падымаў рукі на маладую; рабілі яго густым, салодкім, прыгожым, часам без солі, дадалі невялікую колькасць самаробнага напою (віна, саладухі, медавухі, соку), што азначала багацце і веселасць будучай пары. Каб караваем надзяліць увесь род, яго рабілі вялікім. Цеста для галоўнага карава брала з дзяжы старэйшая каравайніца за адзін прыём. Каравай меў форму круглай булкі, якую ў маладой апаясвала абручом, сплеченым з цеста ў выглядзе касы, што сімвалізавала яе дзявоцкасць, а ў маладога на каравай клалі просты абручык. Часам каравай у маладога рабілі ў выглядзе паўмесяца.

Галоўны каравай – абавязковы элемент асноўных момантаў вясельнай абраданасці. Яго ўносілі ў хату, калі зводзілі маладых і іх родных, ставілі ў хаце, клеці ў першую шлюбную ноч, на яго клалі завіванне нявесты, яе пояс і падвянечную кашулю маладога, падараваныя ім рэчы, грошы і г.д.

З рэшткі цеста каравайніцы выраблялі другасныя караваі. Іх называлі каравайчыкі, падручнікі, шышкі, гускі,

баранкі, ясачкі, драмушкі, ялавіцы, пастушкі, пеўнікі, музыкі і інш. і выкарыстоўвалі з пэўнымі мэтамі ў розных моманты вясельля. Ахоўную ролю выконвалі падручнік, шышка, месяц,

якія цягам усяго вясельля маладыя трымалі ў руках, за пазухай; падзяку духам продкаў, дамавіку і сямейным духам азначалі пакладзеныя на кут, парог, прыпечак, паліцу каравайчыкі і г.д. Дзяўчаты, або гусарніцы, рабілі з цеста карава розныя аздабленні (гускі, шышкі, бочачкі з абручыкамі і г.д.) для асноўнага карава і дробнае печыва для пачастунку дзецям. Памазавшы галоўны каравай мёдам і пасыпаўшы сырам, саджалі яго ў печ. Лапатай, якой садзілі, тройчы стукалі ў паднябенне

печы або ў столь хаты, калі ў гаспадары былі незамужнія дочки, дакраналіся да іх галоваў, а затым выносілі лапату на двор і кідалі яе цераз хату, каб яна зламалася. Рэшткі цеста на руках каравайніцы мазалі твар прысутным мужчынам, потым мылі рукі, а ваду вылівалі пад вільні, яблыні, на ток, у хлеў, «каб усё радзіла і пладзіла». Старэйшая каравайніца са сватам насілі па хаце дзяжу, тройчы кружыліся з ёю, цалаваліся; дзяўчаты імкнуліся як хутчэй выкаціць дзяжу на вуліцу, каб выйсці замуж, а хлопцы перашкаджалі ім.

(Заканчэнне артыкула будзе)